

Мукачівський державний університет
Гуманітарний факультет
Кафедра психології

Кваліфікаційна робота

05 – Соціальні та поведінкові науки / 053 – Психологія

«Педагогічна майстерність викладача ЗВО: психолого-педагогічний контекст»

Виконала: студент 2 курсу,
групи П-2м(з)
спеціальності 053 «Психологія»
Козак Я.В.
Науковий керівник
Корнієнко І.О.
Рецензент:
Яланська С.П

Мукачево – 2022 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗВО	
1.1. Педагогічна майстерність викладача вищого навчального закладу.....	6
1.2. Складові педагогічної техніки.....	12
1.3. Стили педагогічної діяльності викладача ЗВО.....	20
Висновки до першого розділу.....	25
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗВО	
2.1. Методична організація дослідження	26
2.2. Результати емпіричного дослідження.....	28
Висновки до другого розділу.....	53
РОЗДІЛ 3 ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	
3.1. Теоретичні основи побудови тренінгової програми.....	56
3.2. Зразковий зміст тренінгу.....	63
3.3. Перевірка ефективності тренінгу.....	77
Висновки до третього розділу.....	85
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90

ВСТУП

Актуальність дослідження. Соціально-економічні та духовно-культурні процеси сучасного суспільства засвідчують, що в основу майбутнього покладено ідею побудови української держави, демократичного устрою та формування нової генерації педагогічних кадрів. Саме через діяльність педагога відбувається становлення громадянина як особистості і фахівця, зміцнюється інтелектуальний і духовний потенціал нації. Інноваційний розвиток сучасної вищої школи не може відбуватися без духовно-морального становлення викладача. Його педагогічна майстерність є складовою розвитку суспільства.

Педагог вищої школи – професія, що має складний шлях свого становлення. Діяльність учителя, педагога з'явилась ще в першому столітті до нашої ери у Древній Греції. Проблему майстерності педагога розглядали античні мислителі – Сократ, Аристотель, Платон, Цицерон та інші. Видатні представники античності обґрунтовували залежність успішності навчального процесу від особистісних властивостей педагога, зокрема від його гуманізму.

Сьогодні багато дослідників вважають, що гуманізм – найсуттєвіша ознака педагогічної майстерності вчителя, викладача. Проблема педагогічної майстерності знайшла відображення у працях вітчизняних мислителів, педагогів Г. Сковороди, К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського. Гуманістичний смисл педагогічної діяльності, на думку В. О. Сухомлинського, полягає в тому, щоб „розпізнати, виявити, розкрити, випестити, викохати в кожному вихованцеві його неповторно індивідуальний талант, підняти особистість на високий рівень розквіту людської гідності”.

Об'єктом дослідження є викладачі закладу вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічна майстерність викладача ЗВО.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження педагогічної майстерності викладача ЗВО.

Згідно з метою дослідження нами було поставлено такі **завдання**:

- 1) провести теоретичний аналіз літератури стосовно поставленої проблеми та розкрити особливості педагогічної майстерності;
- 2) провести емпіричне дослідження з метою дослідження педагогічної майстерності викладачів ЗВО;
- 3) Розробити й апробувати програму підвищення педагогічної майстерності викладачів закладу вищої освіти;

Методи дослідження. З метою визначення рівня педагогічної майстерності викладача ЗВО використано методи теоретичного аналізу. Також застосовано психодіагностичні методики: Тест «Оцінка задоволення професією викладача» (О.М.Чоросова, Р.Є. Герасимова), тест «Методика виявлення рівня педагогічної майстерності» тест «Мотивація на успіх та страх невдач», тест «Який ви педагог?»

Обробка результатів дослідження проведена за допомогою математико-статистичних методів (коефіцієнт кореляції Пірсона).

База дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась упродовж 2021-2022 років на базі Мукачівського державного університету, викладачів педагогічного факультету, 34 особи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що на основі змісту психологічного конструкту професійної самореалізації особистості дібрано діагностичний комплекс методик, визначено критерії оцінювання показників педагогічної майстерності. Розроблено, апробовано та впроваджено програму підвищення педагогічної майстерності викладачів закладу вищої освіти.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, що закінчуються висновками, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст викладено на 89 сторінках тексту. Загальний обсяг –90 сторінки.

ВИСНОВКИ

Аналіз й узагальнення теоретико-методологічних основ та експериментальних результатів проблеми психологічних умов подолання особистісної напруженості персоналу освітніх організацій дають підстави для наступних висновків:

Ідея написання роботи не випадкова. Інтеграція нашої держави в євро+пейський освітній та науковий простір, підвищення якості освіти та рівня викладання навчальних дисциплін зумовлюють посилення вимог до сучасного викладача, рівня його професійної компетентності, загальної культури, педагогічної майстерності та постійного самовдосконалення.

Педагогічна майстерність – це високе мистецтво навчання і виховання, що постійно удосконалюється. Підвищення педагогічної майстерності доступне кожному педагогу. Метою роботи є формування знань, умінь та навичок педагогічної майстерності, комунікативної компетенції, вміння викладання в сучасних умовах, підготовки конкурентоспроможних фахівців.

Автори, узагальнюючи досвід педагогічної майстерності, жодною мірою не «нав'язують» викладачам свого бачення, лише залюбки діляться знаннями та педагогічним досвідом на користь педагогічним успіхам. У роботі зроблено спробу розкрити не тільки аспекти педагогічної майстерності, основні її складові, а й імідж сучасного викладача та основні принципи його формування.

Прагнення до досконалості в професійній діяльності педагога повинно бути його внутрішньою потребою. Робота містить матеріал, необхідний для безперервного вдосконалення педагога з урахуванням його освіченості, потенціалу, досвіду, рівня педагогічної майстерності, творчості та прагнення до досконалості.

Встановлено, що в середньому більше половини викладачів ЗВО мають високі показники рівня педагогічної майстерності, що позитивно позначається на індексу життєвої задоволеності викладачів.

Виявлено, що певні характеристики викладачів мають дуже незначні статистично значущі зв'язки, як позитивні, так і негативні, з окремими проявами педагогічної майстерності викладача ЗВО, наприклад: підвищення рівня розвитку ставлення викладача до студентів і дещо підвищує індекс задоволеності педагога своєю роботою, в той час як така складова як, створення сприятливого мікроклімату, також, підвищують рівень педагогічної майстерності викладача та задоволеністю його життєвих потреб; а мотивація на успіх та страх невдач збільшує рівень педагогічної майстерності так само як і самооцінка педагога своїх професійних умінь та навичок.

Доведено, що певні організаційно-професійні та соціально-демографічні характеристики викладачів мають слабкі статистично значущі зв'язки, як позитивні, так і негативні, з більшістю виявів педагогічної майстерності викладача ЗВО: підвищення посади в закладі, рівня освіти, кваліфікації, стажу трудової діяльності, стажу на посаді підвищує педагогічну майстерність. Окрім того, такий чинник, як підвищення посади в ЗВО та рівень кваліфікації, знижує рівень тривожності, а більш висока посада персоналу в організації ще й підвищує його життєву задоволеність; вік позитивно впливає на підвищення рівня педагогічної майстерності, а також на підвищенні його самооцінки та «Я-концепції».

Виявлено потребу значної кількості викладачів закладів вищої освіти в отриманні психологічної допомоги для подолання тривожності в умовах у наступному розвороті: профілактика та подолання різних негативних емоційних станів; фрустрованості, стресів та ін.; оптимізації професійної та особистісної життєдіяльності.

До психологічних умов підвищення рівня педагогічної майстерності викладача ЗВО належить впровадження спеціальних психологічних технологій: на рівні організації – технології розвитку організаційних культур з прогресивною спрямованістю, що передбачає оволодіння викладачами у процесі соціально-психологічного тренінгу знаннями про сутність педагогічної майстерності, методами її діагностики, уміннями та навичками її розвитку; на

рівні викладачів ЗВО– технології особистісного вдосконалення, що передбачає оволодіння персоналом техніками медитації, когнітивного аналізу, саморефлексії та ін.

Результати апробації психологічних технологій показали їх відносну ефективність підвищення рівня педагогічної майстерності викладача закладу вищої освіти.

Проведене дослідження відкриває перспективи подальшого вивчення проблеми психологічних умов пошуку причин підвищення рівня педагогічної майстерності викладачів, адже виявлені кореляції не дають змогу стверджувати про їх детермінаційний вплив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. М. *Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія*. Підручник для студ. вуз. К. : Либідь, 1998. 557 с.
2. Бабіч Л. В., Кондратенко Г. М. *Основи педагогічної майстерності*. Навчальний посібник для студентів педагогічних університетів. Херсон : Айлант. 2002. 81 с.
3. Бех І.Д. *Психологічні джерела виховної майстерності*. навчальний посібник. К.: «Академвидав». 2009. 248 с.
4. Вердіна С. В. *Секрети педагогічної майстерності. Уроки для вчителя* , Вид. група «Основа», 2008. 111 с.
5. Вознюк, Н.М. *Етико-педагогічні основи формування особистості*. навч. посіб., Центр навч. літератури, Київ, 2005. 196 с.
6. Гринева В. Н. *Педагогическая культура преподавателя*. «Основа», 2002. 127 с.
7. Гура О. І. *Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності*. Київ, 2005. 223 с.
8. Гомелюк Л.В. *Збірка тренінгів з педагогічної майстерності «Вчитель- вічний учень»* 45с.
9. Закон України про вищу освіту. Педагогіка і психологія вищої освіти. К, 2002. №1. С. 40
10. Закон України «Про освіту»: чинне законодавство станом на 01 лютого 2018 року: офіц. текст. Київ: АЛЕРТА, 2018.120с.
11. Зайченко І.В., Теслюк В.М., Каленський А.А. *Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи* : підручник Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 484 с
12. Занина Л. В., Меньшикова Н. П. *Основи педагогического мастерства*. Серія «Учебники, учебные пособия». Ростов н/Д : Феникс, 2003. 288 с.

13. Зязюн І. А. *Педагогіка добра: ідеали і реалії*; МАУП. Київ, 2000. 309 с.
14. Карандашев В.Н. *Методика преподавания психологии*. учеб. пособ. СПб. : Питер, 2009. 250 с.
15. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. *Педагогічна майстерність викладача*. Навчальний посібник. Х.: Вид-во НФаУ, 2009. 140 с.
16. Ковальчук Л. *Основи педагогічної майстерності*: Навчальний посібник. Львів, 2007.
17. Козаков В. А., Дзвінчук Д. І. *Психолого-педагогічна підготовка фахівців у непедагогічних університетах*. Монографія. К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2003. 140 с.
18. Кузьміна Н.В. *Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения*. Высшая школа, 1990. 119 с.
19. Кузьмінський А. І. *Педагогіка вищої школи*. Навчальний посібник. К.: Знання, 2005. 485, с.
20. Кушнір В. А. *Системний аналіз педагогічного процесу*. методологічний аспект. Монографія. Кіровоград : Видавничий центр КДПУ, 2001. 348 с.
21. Кучерявець В. Г. *Основи педагогічної майстерності. Практикум*. Навчально-методичний посібник для студентів філологічного факультету заочної форми навчання. Ніжин : Редакційно-видавничий відділ НДПУ ім. М.Гоголя, 2002.
22. Лепіхова, Л.А. *Соціально-психологічна компетентність уцілеспрямованій поведінці особистості, Практична психологія та соціальна робота*, СОЦИС, Київ, № 2, 2006. С. 65-69.
23. Маркова А.К. *Психология профессионализма*. Междунар. гуманит. фонд «Знание», 1996. 308 с.

24. Маркова А.К. *Психология труда учителя*. учеб. пособ. Просвещение, 1993. 192 с.
25. Марченко О.Г. *Основи педагогічної майстерності*. Х. Вид. група «Основа», 2009. 112 с.
26. Маркова, А.К. *Психология профессионализма*, Международный гуманитарный фонд «Знание». Москва, 1996. 308 с.
27. Наследов А.Д. *Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпритация данных*. Учебное пособие. – СПб.: Речь, 2004. 392с.
28. Ортинський В. Л. *Педагогіка вищої школи*. навчальний посібник для студентів вузів. К. Центр учбової літератури, 2009. 471, с.
29. *Основи педагогічної майстерності*. навчально-методичний посібник Е.І.Федорчук, Т. І. Конькова, В. В.Федорчук, В. О.Заремба; За заг. ред. Е.І.Федорчук. Кам'янець-Подільський: АБЕТКА, 2006. С. 84.
30. *Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи* : підручник. О. М. Отич. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 208 с.
31. *Основи педагогічної майстерності*. модульно-рейтинговий підхід. Автор-упорядник О. І. Кіліченко. ІваноФранківськ, 2012. 206 с.
32. *Педагогічна майстерність*: Підручник для вуз. І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос ; За ред. І.А.Зязюна. К. : Вища школа, 1997. 348, с.
33. *Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти*. Монографія. К., 2003. 244, с.
34. *Педагогічна майстерність учителя*. Навчальний посібник . За ред. проф. В.М. Гриньової, С.Т. Золотухіної. Харків: «ОВС», 2006.
35. *Педагогічна майстерність*. Хрестоматія. Упорядник І.А. Зязюн, Н.Г. Базілевич, Т.Г. Дмитренко.К., Вища школа, 2006, 606с.
36. *Педагогічна майстерність*: Підручник. І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Крионос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. 3-тє вид., допов. і переробл. К.: С ПД Богданова А. МЛ, 2008. 376 с.

37. *Педагогічна майстерність* : Хрестоматія: Навч. посіб. Упоряд.: І. А.Зязюн, Н. Г.Базилевич, Т. Г.Дмитренко та ін.; За ред.. І. А.Зязюна. К. : Вища школа, 2006.
38. Пихтіна Н. П. *Основи педагогічної техніки*. текст. навч. посіб К. : «Центр учбової літератури», 2013. 316 с.
39. Приходько А. И. *Основы педагогического мастерства* : учеб.-метод. пособ. для студ. высш. учеб. завед. Х. Издатель Шуст А.И., 2001. 88 с.
40. Равен Дж. *Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы* . Пер. с англ. М. Когито-Центр, 1999. 144 с.
41. Рябоконт Н. В. *Философия и методология науки*. лекции. Минск : Изво МИУ, 2010. 420 с.
42. Сисоєва С. О. *Основи педагогічної творчості*. Підручник. К. Мілені ум, 2006. 344 с.
43. Тест на выявление тенденций к стилям педагогического общения. Самооценка эмпатических способностей. Методический центр, 2011. 42с.
44. Твердохліб Т. С. *Педагогічна майстерність класного керівника в організації виховної роботи*. навч.-метод. посіб. Харків: ХНПУ імені Г.Сковороди, 2017. 156 с.
45. Теслюк В. М. *Основи педагогічної майстерності викладача вищої школи*. підручник. Видвництво Ліра-К, 2017. 340 с.
46. Фіцула М. М. *Педагогіка вищої школи*. Навчальний посібник. К. Академвидав, 2006. 351, с.
47. Федорчук В. В. *Основи педагогічної майстерності*. Кам`янець-Подільський. Видавець Зволейко Д., 2008. 140 с.
48. Чернілевський Д. В. *Методологія наукової діяльності*. навчальний посібник : Вінниця : Видавництво АМСКП, 2010. 484 с.
49. Шарипов Ф. В. *Профессиональная компетентность преподавателя вуза*. Высш. образование сегодня. 2010. № 1. С. 72-77.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.mon.gov.ua/> – офіційний сайт Міністерства освіти і науки України;
2. <http://www.pu.ac.kharkov.ua/> – сайт Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;
3. <http://nbuv.gov.ua/> – сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського;
4. <http://www.dnrb.gov.ua/> – сайт Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;
5. <http://korolenko.kharkov.com/> – сайт Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка.
6. <http://www.osvita.org.ua/> – Освітній портал – освіта в Україні, освіта за кордоном;
7. <http://guonkh.gov.ua/> – Офіційний сайт Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації;
8. <http://www.gumer.info/> – Библиотека Гумер – гуманитарные науки
9. <http://www.osvita.org.ua> – Освітній портал – все про освіту в Україні.
10. <http://nbuv.gov.ua> – сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.
11. <http://korolenko.kharkov.com> – сайт Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка.



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>